

การจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ ทะเลบัน จังหวัดสตูล

The Conflict Management in Local Area : A Case Study of Thaleban National Park, Satun Province

Key words : การจัดการความขัดแย้ง อุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติป่าชุมชน

วิชัย กาญจนสุวรรณ

Ph.D (Political Science), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

E-mail : wichai.k@psu.ac.th

ผู้วิจัยขอขอบคุณทางสถาบันพระปกเกล้าที่สนับสนุนทุนวิจัยเรื่องนี้ ประจำปีงบประมาณ 2547

Abstract

The objective of this study is to collect the basic information and to analyze the problems of conflict management at Thaleban National Park in Satun Province. The sample for in-depth interview is consisted of 103 villagers from 6 villages by proportional stratified sampling and simple random sampling.

The study found that four assumptions are confirmed.

1. The causes of conflict come from the conflict of interest between the officials of Thaleban National Park and the villagers.
2. The different opinion and perception between the officials and the villagers are the major causes of conflict.
3. The degree of conflict is reduced when the policy is adapted by the government.
4. Villagers who are against the government have shown the strength of local power.

The results of the study concerning the opinion of villagers on the causes of conflict found that sixty percentage of villagers agrees that the land used problem was a fundamental conflict between the villagers and the officials.

In addition, eighty-four percentage of villagers agree that an appropriate model to protect the forest resource is to coordinate between the National Park and the community under the policy of national government.

This study suggests that the government should pass the Community Forest Act. According to the draft of the Community Forest Act (section 13, 14 and 28) approved by the cabinet in 1997, the Act emphasizes the role of community and local people in decision-making process for protecting and supporting a sustainable development.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของความขัดแย้งในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน เพื่อวิเคราะห์ ภูมิปัญญาของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ใช้วิธีการและกระบวนการเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหารป่าไม้ที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการ สัมภาษณ์ราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จำนวน 103 ตัวอย่าง จาก 6 หมู่บ้าน โดยวิธีการ สุ่มตัวอย่างตามตาราง Random

ผลการศึกษาพบว่า สมมติฐาน 4 ข้อ ที่ตั้งไว้ได้รับการยืนยัน กล่าวคือ

1. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เหตุของปัญหาเกิดมาจากความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ระหว่างเจ้าหน้าที่ อุทยานกับชาวบ้าน
2. โลกทัศน์และการรับรู้ที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานกับชาวบ้านเป็นรากฐานของปัญหา ความขัดแย้ง

3. เมื่อรัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยคำนึงถึงประโยชน์ชุมชนและการมีส่วนร่วม ระดับความขัดแย้งลดลง

4. กลุ่มชาวบ้านที่ต่อต้านอำนาจรัฐได้แสดงว่า พลังของท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของชาวบ้านพบว่า ร้อยละ 60 ของกลุ่มตัวอย่างมองว่าสาเหตุแห่งความขัดแย้งมาจากชาวบ้านเรียกร้องสิทธิทำกิน และชาวบ้านร้อยละ 84 มองว่าวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลป่าและทรัพยากรธรรมชาติคือ ให้เจ้าหน้าที่ประสานงานกับชุมชนในการดูแลป่าไม้ โดยอยู่ภายใต้นโยบายของรัฐบาล

ผลการวิจัยชิ้นนี้ เสนอแนะต่อรัฐบาลว่ารัฐบาลควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน ออกประกาศใช้โดยเร่งด่วน เพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น โดยเพิ่มอำนาจให้แก่ชุมชน มีบทบาทควบคุม กำกับ ดูแลการดำเนินการใด ๆ ในป่าชุมชน โดยเฉพาะมาตรา 13 14 และ 28 ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2540 ฉบับที่คณะรัฐมนตรีรับหลักการ ได้เพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้แก่ชุมชน และประชาชนในพื้นที่

บทนำ

พ.ศ. 2519 กรมป่าไม้ส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจพื้นที่ป่า และบึงทะเลบนตามที่จังหวัดสตูลเสนอเห็นควรกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พระราชกฤษฎีกากำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าห้วยกะหมิง ป่ากุบัง-ปูโล็ด ท้องที่ตำบลควนสะอาด อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล รวมเนื้อที่ 63,550 ไร่ เป็นอุทยานแห่งชาติทะเลบัน พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2534 ได้ขยายพื้นที่รวมป่าควนบ่อน้ำ ตำบลเกตรี ตำบลบ้านควน ตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เป็นอุทยานแห่งชาติทะเลบันเพิ่มเติม รวมเนื้อที่ 122,500 ไร่ (อุทยานแห่งชาติทะเลบัน, 2545 : 1)

พื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของจังหวัดสตูล ราษฎรในชุมชนรอบ ๆ อุทยานมีเรื่องขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่อุทยานบ่อยครั้ง อันเนื่องมาจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับซ้อนที่ดินถือครองทำกินของราษฎร แนวเขตอุทยานแห่งชาติไม่มีความชัดเจน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ส่วนมากเป็นไทยพุทธ) ไม่เข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้าน (ไทยมุสลิม) ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายแยกคนออกจากป่า ตามแนวคิดที่ถือว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้เป็นเรื่องของรัฐ ปัญหาจึงรุนแรงมากขึ้น

พ.ศ. 2534 ชาวบ้านประมาณ 1,000 คน ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ชุมนุมขับไล่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบันให้ออกจากพื้นที่ พ.ศ. 2536 ชาวบ้านชุมนุมต่อต้านการจับกุมการกระทำผิดกฎหมายป่าไม้ โดยการปิดถนน จนต้องคืนของกลางและไม่ให้ดำเนินคดี พ.ศ. 2539 ผู้ชุมนุมประมาณ 200 คนชุมนุมปิดถนนประท้วงเจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่ศ.ร.ป. ภาคใต้ ซึ่งร่วมกันตรวจสอบการบุกรุกแผ้วถางป่า มีกลุ่มวัยรุ่นประมาณ 30 คน ร่วมกันทำลายรถยนต์ของทางราชการและทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ผู้ชุมนุมและก่อเหตุประมาณ 500 คน พ.ศ. 2540 ชาวบ้านบุกรุกเข้าไปที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ทำลายสิ่งก่อสร้าง เผาป้อมยาม อาคารศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า บ้านพักหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ผู้ก่อเหตุประมาณ 150 คน และ พ.ศ. 2541 มีการปิดถนนทางเข้าอุทยานบุกรุกเผาทำลายที่ทำการอุทยานแห่งชาติ บ้านพักของเจ้าหน้าที่ ทำลาย และขโมยทรัพย์สินทางราชการมูลค่าเสียหายไม่น้อยกว่า 10 ล้านบาท (อุทยานแห่งชาติทะเลบัน, 2545 : 2-3)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของความขัดแย้งในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันตั้งแต่กรมป่าไม้กำหนดพื้นที่ทะเลบันเป็นอุทยานแห่งชาติ
2. เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาของชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้วิธีการและกระบวนการเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยประเมินความขัดแย้งว่าคู่กรณีมีความต้องการผลประโยชน์ต่างกันอย่างไร
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหารป่าไม้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความขัดแย้งในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ที่รวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง พร้อมทั้งได้ข้อสรุปข้อมูลเชิงลึกของปัญหาความขัดแย้งและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
3. ได้รูปแบบการบริหารงานป่าไม้/ป่าชุมชนที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนและระบบนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน

สมมติฐานการวิจัย

1. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นถึงขนาดมีการเผาอุทยานแห่งชาติ เหตุของปัญหานั้นจะมาจากความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานกับกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยาน
2. โลกทัศน์และการรับรู้ที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานกับกลุ่มชาวบ้าน เป็นรากฐานของปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะแนวคิดในการ

บริหารจัดการป่าไม้

3. เมื่อรัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยคำนึงถึงประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ระดับความขัดแย้งจะลดน้อยลง
4. กลุ่มชาวบ้านที่สามารถต่อต้านอำนาจรัฐได้ แสดงว่าพลังของท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการวิจัยในมิติทางวัฒนธรรมที่เสนอโดย อานันท์ กาญจนพันธ์ (2544 : 75-86) ที่ได้กล่าวถึงพื้นฐานของวิถีคิดต่างๆ ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ 6 ประการ คือ การมองปัญหาแบบเป็นองค์รวม การมองวิถีคิดของคน การมองจากมุมมองของชาวบ้าน การให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ มิติทางวัฒนธรรมต้องมองอย่างเคลื่อนไหว และต้องมองให้เข้าใจถึงความพยายามให้ยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยผู้วิจัยจะพยายามใช้กรอบแนวคิด 3 ด้าน เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งช่วยในการวิเคราะห์ ด้านแรกเน้นศึกษาทัศนคติและโลกทัศน์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกัน (พรนพ พุกกะพันธ์, 2542) ด้านที่สองจะศึกษาถึงกระบวนการของความขัดแย้ง และกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อแก้ปัญหา (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2542) ด้านที่สามจะศึกษาถึงผลลัพธ์และบทเรียนของคู่กรณี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543)

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน แบ่งออกเป็นหลายหมู่บ้าน ในเขต 4 ตำบล กล่าวคือ ในเขตตำบลวังประจัน อำเภอกวนโดน ได้กำหนดพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานออกเป็น 3 หมู่บ้าน ที่ถือว่า

เป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งกับเขตอุทยานค่อนข้างสูงคือ หมู่ที่ 2 บ้านเขาน้อย หมู่ที่ 3 บ้านวังประจัน และหมู่ที่ 4 บ้านวังประจันได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ หัวหน้าครัวเรือนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตอุทยานทั้ง 6 หมู่บ้าน ใน 4 ตำบล โดยเก็บตัวอย่างร้อยละ 20 และใช้แบบสุ่มตัวอย่างตามตาราง Random แต่ผู้วิจัยพบว่า หมู่ที่ 5 ตำบลคลองขุด และหมู่ที่ 5 ตำบลเกตตรี มีจำนวนครัวเรือนอยู่ในเขตอุทยานจำนวนน้อย จึงเก็บข้อมูลเพียงร้อยละ 5 โดยเน้นเฉพาะครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยาน

อย่างไรก็ตามเมื่อลงไปสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพบว่า หลายครัวเรือนไม่ต้องการให้ข้อมูล เพราะเกรงกลัวจะเกิดภัยกับตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลไม่ได้ มีจำนวน 15 ตัวอย่าง ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่เก็บได้คือ 103 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูล

เริ่มต้นเก็บข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่จากเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เกี่ยวกับรายละเอียดในพื้นที่ก่อนจะลงไปในพื้นที่ เพื่อทำการหาข้อมูลเบื้องต้นของประชากรที่อยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน โดยอาศัยขั้นตอนตาม “วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ” (สุภางค์ จันทวานิช, 2543 : 25-43)

2.2 การเข้าไปในสนาม

ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามคือ สำมะโนประชากร ได้มาจากสภาตำบลวังประจัน ซึ่งปัจจุบันยังคงสภาพเป็นสภาตำบล เนื่องจากคุณสมบัติยังไม่ครบ จึงไม่สามารถเปลี่ยนสถานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ และได้มีการเข้าพบกับผู้นำกลุ่มคนสำคัญในหมู่บ้านเพื่อให้รับทราบและ

แนะนำตัว อีกทั้งรับข้อมูลคร่าว ๆ ของพื้นที่จากผู้นำชุมชน

2.3 การเริ่มทำงาน

ผู้วิจัยได้เริ่มทำงานในลักษณะเข้าไปดูวิถีชีวิตของชาวบ้าน พูดคุย และทำการวาดแผนที่คร่าว ๆ ของตำบลวังประจัน ซึ่งจะมีถนนสายหลักเพียงเส้นเดียวผ่านตำบลเป็นถนนลาดยางทุกหมู่บ้าน จะมีบ้านเรือนอยู่สองข้างทาง จะมีซอยบ้าง แต่ก็เป็นระยะทางสั้น ๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ติดริมถนนมากกว่า ครอบครัวยุคใหม่จะเป็นญาติกันก็จะปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน บ้านส่วนใหญ่จะทำจากไม้เป็นส่วนประกอบ 60-70% ทุกหมู่บ้านจะมีมัสยิด เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะในวันศุกร์ ทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้า ส่วนน้ำประปาใช้น้ำจากภูเขา เนื่องจากจะมีน้ำตกอยู่ในทุกหมู่บ้าน จึงไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องของน้ำ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่อุทยาน จำนวน 103 คน เพื่อดูแนวคิดและมุมมองของชาวบ้านต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หลังจากรวบรวมข้อมูลที่ได้จากชาวบ้านผู้วิจัยนำเอาประเด็นหลัก ๆ ไปสอบถามกับเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นมาเป็นแนวในการสัมมนากลุ่ม (Focus group) เพื่อมุ่งตรงไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่าแต่ละฝ่ายได้เรียนรู้อะไรบ้าง

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์ปัญหา ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพในการวิเคราะห์ปัญหา โดยเน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ กรณีให้ข้อเท็จจริงไม่ตรงกัน ผู้วิจัยพยายามสอบถามจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อยืนยันว่าข้อมูลถูกต้อง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ด้วยดี

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า

หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 77 เป็นผู้ชาย และมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 36-50 ปี ร้อยละ 48 โดยร้อยละ 90 ของกลุ่มตัวอย่าง นับถือศาสนาอิสลาม ชุมชนไทยพุทธอยู่ตำบลคลองขุด นอกนั้นเป็นไทยมุสลิม มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 83 สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น

ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพสวนยางพารา ยกเว้นในเขตพื้นที่ตำบลปูพบพว่า ประชากรทั้งหมดทำอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก รายได้ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับที่ต่ำ ส่วนใหญ่มีรายได้เดือนหนึ่งประมาณ 1,000-3,000 บาท ถึงร้อยละ 48 และรายได้ 3,000-6,000 บาท ร้อยละ 43 หากรวม 2 กลุ่มนี้คือประชากรที่ศึกษาถึงร้อยละ 92 ที่มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 6,000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นระดับที่มีรายได้น้อย ผู้มีรายได้เกินเดือนละ 10,000 บาท มีอยู่ประมาณร้อยละ 7 อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า หากถามเรื่องรายได้ของชาวบ้าน เขามักจะตอบไว้ค่อนข้างต่ำ เพราะไม่ต้องการให้คนอื่นทราบรายได้ที่แท้จริง บางคนหากคิดคำนวณจากจำนวนสวนยางที่มีอยู่ น่าเชื่อว่า มีรายได้มากกว่าที่ตอบประมาณเท่าตัว โดยทั่วไป ชาวบ้านมีสวนของตนเอง ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ได้รับที่ดินจากมรดกที่บรรพบุรุษให้ต่อๆ กันมา มีเพียงร้อยละ 19 ที่ได้ที่ดินจากการซื้อจากผู้อื่น แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้มาอยู่ในพื้นที่นานแล้ว จึงไม่แปลกใจเมื่อถามว่าช่วงเวลาที่ผ่านมาอาศัย กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตอบว่ามาอยู่ก่อนประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน (รัฐบาลได้ประกาศ ใน พ.ศ. 2523)

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจอีก 2 ประการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ ร้อยละ 31

ของกลุ่มตัวอย่างมีตำแหน่งในองค์กรต่างๆ ของชุมชน เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ยามประจำหมู่บ้าน กรรมการมัสยิด กรรมการกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณหนึ่งในสามสังกัดองค์กรต่างๆ ของชุมชน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องเครือข่ายของชุมชน

ข้อสังเกตประการที่สองคือ จำนวนสมาชิกในแต่ละครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีค่อนข้างสูง กล่าวคือ ร้อยละ 63 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4-6 คน และร้อยละ 20 มีสมาชิกจำนวน 7-9 คน และประมาณร้อยละ 5 ที่มีสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ทำให้เห็นว่าแต่ละครัวเรือนมีสมาชิกค่อนข้างมาก เป็นลักษณะสำคัญของครอบครัวในเขตชนบท โดยเฉพาะในชุมชนไทยมุสลิมที่ไม่นิยมคุมกำเนิด

ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติทะเลบัน และทัศนคติว่าอุทยานทับที่ทำกินของชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 74 เห็นด้วยกับการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติทะเลบัน เพื่อปกป้องอนุรักษ์และรักษาป่าและสัตว์ป่าว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะในมุมมองของชาวบ้าน ป่าเป็นพื้นที่ที่มีไม้มาก ๆ “เป็นธรรมชาติ” ที่เขาสามารถหาน้ำผึ้ง หาปลา และหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ สะตอ และผักชนิดต่างๆ หากสงวนไว้ก็เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม มองว่าการจัดตั้งเขตอุทยานน่าจะเป็นประโยชน์ในการรักษาป่า แต่ปัญหาคือ ทำไมเขตอุทยานจึงต้องมาทับที่ทำกินของเขา ทั้งๆ ที่เขาไม่ได้อยู่ในป่า เขาทำกินมาช้านาน จึงไม่แปลกใจที่ชาวบ้านร้อยละ 75 มองว่าอุทยานมาทับที่ทำกินของพวกเขา จึงทำให้เป็นความไม่พอใจขั้นพื้นฐานระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อุทยาน ซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหามาจากการสำรวจแนวของอุทยานไม่ได้ทำอย่างระมัดระวัง เร่งรีบเกินไป ไม่ได้พูดคุยหรือแจ้งให้ชาวบ้านทราบ แต่ใช้อำนาจใช้กฎหมาย

ประกาศเป็นเขตอุทยาน จึงถือว่าเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ต่อมา

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์มูลเหตุของความขัดแย้ง และแนวทางแก้ไข

การวิเคราะห์มูลเหตุความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ที่เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ที่มีการปิดถนน เผาทำลายที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุด ก่อนเหตุการณ์นี้ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่อุทยานมี

มาอย่างต่อเนื่อง

จากการรวบรวมข้อมูลความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของอดีตหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบันจะพบว่า ในช่วงระยะเวลา 7 ปี (พ.ศ. 2534-2541) มีการชุมนุมต่อต้านของราษฎรที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานถึง 9 ครั้ง เฉลี่ยปีละ 1 ครั้ง ดังตารางที่ 1 โดยการชุมนุมประท้วงจะมุ่งขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่จับกุมเรื่องการถางป่า โดยชาวบ้านมองว่าพวกเขาทำมาหากินในเขตที่ดินพวกเขา แต่เจ้าหน้าที่ถือว่าเป็นบุกรุกเขตอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 1 ลำดับเหตุการณ์ชุมนุมก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้น

วัน เดือน ปี	สรุปสถานการณ์ก่อเหตุชุมนุม	เป้าหมาย
ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2534	ผู้ชุมนุม 1,000 คน ประท้วงขับไล่ นายสำราญ รักษาดี หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ผู้ก่อตั้งและพัฒนาจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว	- เพื่อขับไล่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบัน
ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2536	ชุมนุมต่อต้านการจับกุมการกระทำผิดกฎหมายป่าไม้ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป่าไม้ โดยการปิดถนนจนต้องกินของกลางทั้งหมด และไม่ดำเนินคดี	- เพื่อขัดขวางการจับกุมการกระทำผิด
ครั้งที่ 3 วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539	ผู้ชุมนุม 200 คน ชุมนุมร่วมกันถางป่า ทำทาย ช่วว 1 ตัว ประกอบอาหารเลี้ยงกัน ความเสียหายเนื้อที่ป่า 2 ไร่ ระหว่างเขตแดนกับที่ทำการอุทยานฯ เมื่อเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานเข้าตรวจสอบ ปิดถนนล้อมจนรองผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล นายอำเภอ และเจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งต้องเดินทางกลับทางประเทศมาเลเซีย	- เพื่อบุกรุกถางป่า และขัดขวางการจับกุมการกระทำผิด
ครั้งที่ 4 วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2539	ผู้ชุมนุม 200 คน ชุมนุมปิดถนนไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจนำรถจักรยานยนต์ไม่มีหมายเลขทะเบียนไปตรวจสอบหลักฐาน จำนวน 3 คัน	- เพื่อขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

ตารางที่ 1 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	สรุปสถานการณ์ก่อเหตุชุมนุม	เป้าหมาย
ครั้งที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2539	ผู้ชุมนุม 500 คน ชุมนุมปิดถนน ไม่พอใจเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ ศ.ร.ป. ภาคใต้ ไปตรวจสอบพื้นที่ที่มีการแผ้วถางป่า กลุ่มวัยรุ่นแยกตัว 30 คน ทำลายรถยนต์ราชการ รุมทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่	- เพื่อขัดขวางการจับกุม การกระทำผิด และทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่ ทบทำลายทรัพย์สินราชการ
ครั้งที่ 6 วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540	ผู้ชุมนุม 150 คน บุกเข้าไปที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ผาเดี่ยว ทบทำลายสิ่งก่อสร้าง รถยนต์ส่วนราชการ เผาป้ายสวนป่าสิริกิติ์ และยึดอาวุธปืนลูกซองขนาดบรรจุ 5 นัด 1 กระบอก	- เพื่อทำลายด่านตรวจ ผู้ลักลอบทำไม้ และผู้กระทำผิดกฎหมายป่าไม้
ครั้งที่ 7 วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2540	ผู้ชุมนุม 150 คน บุกรุกเข้าไปที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ทำลายสิ่งก่อสร้าง ไฟทางเดิน เผาป้อมยาม อาคารศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า บ้านพักหัวหน้าอุทยานฯ แต่เจ้าหน้าที่ช่วยกันดับเพลิงได้ทัน	- เพื่อทำลายล้าง ให้อกเลิกอุทยานฯ ที่เจ้าหน้าที่ไปจับกุม การบุกรุกทำลายทรัพย์สินและสัตว์ป่าของราษฎร
ครั้งที่ 8 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2540	ผู้ชุมนุม 100 คน ปิดถนนร้องท้อทายเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนชุดเคลื่อนที่เร็ว หลังจากการเข้าไปตรวจสอบพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลาย และมีการลักลอบทำไม้ โดยการเข้ากลุ่มรุมทำร้ายร่างกายจนบาดเจ็บไปตามๆ กัน	- เพื่อขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย
ครั้งที่ 9 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541	ผู้ชุมนุม 300 คน ปิดถนนทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน และถนนคอนกรีต-เขตแดนไทย-มาเลเซีย บุกรุกเผาทำลายทรัพย์สินราชการ และทรัพย์สินส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ผาเดี่ยว ยารอย และทุ่งหญ้า-วังประจัน ค่าเสียหายไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท	- เพื่อทำลายล้าง ให้อกเลิกอุทยานแห่งชาติทะเลบัน โดยอ้างเหตุไม่สามารถขอรับทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบันได้

หากใช้แนวคิดของ เทด บอนพิน (2545 : 6-19) ถือว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องของข้อมูลและผลประโยชน์ กล่าวคือ ชาวบ้านมองว่าที่สวนยาง สวนผลไม้ของเขาก็มีสิทธิที่จะแผ้วถางเพื่อการเพาะปลูก เพราะเขามาอยู่อาศัยก่อนที่จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มองว่าเป็นคนบุกรุกเขตอุทยาน เพราะตามกฎหมายได้กำหนดพื้นที่เหล่านี้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว แต่ด้วยความมีน้ำใจของฝ่ายราชการที่ยืดหยุ่นให้หาผลประโยชน์จากพืชผลที่ปลูกไว้แล้ว ไม่ว่าจะป็นยางพาราหรือผลไม้ แต่ไม่ใช่ตัดต้นเก่าแล้วเพาะปลูกใหม่ หรือถางป่าเพิ่มเพื่อขยายพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก

แต่ก่อนที่จะสรุปว่าเป็นปัญหาของข้อมูล และผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน น่าจะพิจารณาจากมุมมองของชาวบ้านและพนักงานสอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริงให้รอบด้าน โดยวิเคราะห์เหตุการณ์ที่ร้ายแรงที่สุด

คือ เหตุการณ์วันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ที่ถือว่ามีความขัดแย้งที่ปรากฏชัดเจน แต่เชื่อว่าก่อนหน้านี้ น่าจะมีมูลเหตุความขัดแย้งที่แฝงอยู่ (Latent conflict)

มูลเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไข : มุมมองของชาวบ้าน

ในภาพรวมสรุปต่อเหตุการณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 มองว่า ปัญหาเหตุการณ์วันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 เกิดจากชาวบ้านเรียกร้องสิทธิทำกินและชาวบ้านร้อยละ 44 มองว่า สิ่งที่เขาต้องการจริงๆ คือ สิทธิทำกิน อีกร้อยละ 55 ตอบว่าชาวบ้านต้องการเอกสารสิทธิทำกิน มีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ที่ต้องการดูแลป่าโดยตรง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ ร้อยละ 63 ตอบว่า หลังจากเกิดเหตุการณ์เผาอุทยาน ทางราชการได้มีการแก้ไข ปัญหาถูกทางแล้ว ส่วนร้อยละ 11 มองว่าไม่ถูกทาง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ทิศนะของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุแห่งความรุนแรง สิ่งที่ชาวบ้านต้องการ และหลังเหตุการณ์ มีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องหรือไม่

ทิศนะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สาเหตุสำคัญของความรุนแรง		
พื้นที่อุทยานทับที่ชาวบ้าน	5	6.85
ชาวบ้านเรียกร้องสิทธิทำกิน	44	60.27
ชาวบ้านต้องการเอกสารสิทธิ	21	28.77
ถูกเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่	3	4.11
สิ่งที่ชาวบ้านต้องการจริง ๆ		
ให้สิทธิทำกินกับชาวบ้าน	38	43.68
ชาวบ้านต้องการเอกสารสิทธิ	48	55.17
ชาวบ้านต้องการดูแลป่าเอง	1	1.15
ชาวบ้านไม่ต้องการอุทยาน	-	-

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หลังเหตุการณ์มีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องหรือยัง		
ถูกต้อง	64	63.37
ไม่ถูกต้อง	11	10.89
ไม่ทราบ	26	25.74

จากปากคำของชาวบ้านจะพบว่า มีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ไม่อยากตอบคำถาม หรือไม่ขอแสดงความคิดเห็น เพราะเกรงว่าภัยจะมาถึงตัว แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่กล้าพูดอย่างเปิดเผย โดยเฉพาะคนที่เข้าร่วมในเหตุการณ์ ที่มองว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของความแค้นที่สะสมมาช้านาน เพราะความไม่จริงใจของเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ที่ผิดสัญญา (ว่าจะรับรองสิทธิทำกินให้ เพราะอุทยานมาทับที่ดินของชาวบ้าน) นอกจากนั้นการรับรู้เจ้าหน้าที่อุทยานท่านหนึ่งซึ่งที่ดินของชาวบ้าน แล้วไปออกเอกสารสิทธิ (น.ส.3 ก.) ได้ แต่ของชาวบ้านออกเอกสารสิทธิไม่ได้ จึงไม่พอใจที่มีการเลือกปฏิบัติเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ถามเจ้าหน้าที่ของรัฐเขาตอบว่าเป็นความจริง เพราะที่ดินที่กล่าวถึงไม่อยู่ในเขตอุทยาน จึงออกเอกสารสิทธิได้ ซึ่งต่างจากแปลงอื่น ๆ ที่อยู่ในเขต

จากชาวบ้านที่ตอบคำถาม 49 คน ที่ให้วิเคราะห์ว่าปัญหาการเผาที่ทำกรอุทยาน ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ว่ามีมูลเหตุมาจากสิ่งใด ลำดับของเหตุการณ์เป็นอย่างไร คำตอบของชาวบ้านสามารถจำแนกได้ 6 ประเภท โดยบางคนให้เหตุผลหลายประการ จึงถูกจัดให้มากกว่าหนึ่งประเภท

ประเภทแรก คือ กลุ่มที่บอกว่าไม่รู้เรื่อง โดยอาจจะไม่อยู่ในช่วงเกิดเหตุการณ์ หรือเห็นเหตุการณ์แต่ไม่รู้สาเหตุ สับสนไปหมด บางคนอาจจะตอบว่าเพิ่งมาอยู่ หรือได้ยินแต่ข่าว เพราะอยู่หมู่บ้านที่ไม่เกิดเหตุ แต่หลายคนก็ตอบว่าไม่รู้ ส่วนหนึ่งคือไม่

อยากให้อธิบาย เพราะไม่แน่ใจว่าผู้สัมภาษณ์เอาข้อมูลไปทำอะไร อาจจะกระทบต่อความปลอดภัยของเขา ซึ่งเมื่อชี้แจงทำความเข้าใจ บางคนก็ให้เหตุผลเพิ่มเติม แต่จะพูดด้วยความระมัดระวัง กลัวจะกระทบผู้อื่น กล่าวโดยสรุปคือ ไม่อยากจะร่วมแสดงความคิดเห็น มีจำนวน 19 คน

ประเภทที่สอง คือ กลุ่มที่วิเคราะห์ว่ามูลเหตุมาจากความแค้นสะสม ที่เกิดจากปัญหาที่ดินที่แนวเขตไม่ชัดเจน ตำรวจมานับ 10 ปีแล้ว ก็ไม่สามารถรับรองสิทธิทำกินได้ ถูกเจ้าหน้าที่อุทยานหลอกหรือโกหกครั้งแล้วครั้งเล่าว่าจะได้สิทธิทำกิน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่มาก่อนประกาศเขตอุทยาน รู้สึกสุดทนกับความล่าช้าของระบบราชการ ความไม่จริงใจของเจ้าหน้าที่อุทยานที่ผิดข้อตกลงกับชาวบ้าน กลุ่มนี้มีมากที่สุด กล้าแสดงความคิดเห็นเต็มที่ พร้อมทั้งจะเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ มีจำนวน 22 คน (เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ถูกสัมภาษณ์)

ประเภทที่สาม คือ กลุ่มที่โทษสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ที่ตอนแรกแจ้งว่าชาวบ้านขอทุนสงเคราะห์สวนยางในเขตทำกินของตนได้ แต่ตอนหลังแจ้งว่าไม่ได้ เพราะทางเจ้าหน้าที่อุทยานไม่อนุญาต เนื่องจากอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ในกลุ่มนี้มี 5 คน

ประเภทที่สี่ คือ กลุ่มที่มองว่าปัญหามาจากวัยรุ่นใจร้อน และดื่มเหล้า เป็นเรื่องของเด็ก ๆ ที่ผู้ใหญ่สนับสนุน จึงเกิดปัญหาความรุนแรงถึงขนาด

เผาที่ทำการอุทยาน มีผู้ตอบ 5 คน

ประเภทที่ห้า คือ กลุ่มคนที่ไม่พอใจอย่างรุนแรงที่เจ้าหน้าที่อุทยานท่านหนึ่งซื้อที่ดินที่เป็น ส.ค. แล้วไปออกเอกสารสิทธิเป็น น.ส. 3 ก. ได้ แต่ชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่มี ส.ค. 1 ไม่สามารถไปออกเอกสารเป็น น.ส. 3 ก. ได้ จึงมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ในกลุ่มนี้มี 5 คน

ประเภทที่หก คือ กลุ่มที่เชื่อว่าคนนอกพื้นที่เข้ามาก่อการ เป็นมือที่สามที่ขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่เรื่องตัดไม้ทำลายป่า มีผู้ตอบจำนวน 2 คน

จากเหตุผลของชาวบ้าน โดยเฉพาะประเภทที่สอง และที่ห้า จะมองมุมเหตุของปัญหาแตกต่างจากทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มองเรื่องใบอนุญาตของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเป็นเรื่องหลัก แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่มุ่งไปสู่มูลเหตุความขัดแย้งก่อนหน้านี้นี้คือ ความล่าช้าในการกำหนดเขตพื้นที่รับรองสิทธิทำกินของชาวบ้านที่ก่อให้เกิด “ความแค้นสะสม” นำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรง ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ก่อนที่จะสรุปภาพรวมของปัญหาควรพิจารณาจากมุมมองของตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวน

มูลเหตุของปัญหา : ความเห็นของพนักงานสอบสวน

ผู้วิจัยได้สอบถามเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลคดีเหตุการณ์วันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 เจ้าหน้าที่เห็นด้วยกับคำให้การของชาวบ้าน เหตุของความขัดแย้งในเรื่องดังกล่าวโดยดูหลักฐานทางคดี พนักงานสอบสวนสรุปความเห็นไว้ดังนี้ (สถานีตำรวจภูธร อ.ควนโดน เหตุการณ์ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541)

เมื่อปี พ.ศ. 2519 ทางราชการได้ประกาศเปลี่ยนแปลงสภาพป่าสงวนแห่งชาติทะเลบัน ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล เป็นอุทยาน

แห่งชาติทะเลบัน เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่งคือ ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าของราษฎรในบริเวณนั้น เพราะเมื่อจัดเป็นอุทยานแห่งชาติ บทกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดจะสูงขึ้น ราษฎรเกรงกลัวความผิดที่มีโทษหนักก็จะไม่กล้าบุกรุก แต่ผลปรากฏในเวลาต่อมาว่าการบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกระทำได้ ราษฎรยังฝ่าฝืนกฎหมาย โดยการบุกรุกและตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ทำการปราบปรามจับกุมผู้กระทำผิดที่เป็นราษฎร ส่วนใหญ่เกิดความไม่พอใจ พยายามต่อต้านการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ด้วยประการต่างๆ เช่น การชุมนุมประท้วง การลอบวางเพลิง การรวมกำลังเข้าขัดขวางการจับกุมของเจ้าหน้าที่ เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นหลายครั้งเป็นระยะๆ ทางราชการไม่สามารถแก้ปัญหาให้ยุติได้ จึงทำให้เกิดความแค้นเคือง แดกร้าว ระหว่างราษฎรหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลวังประจัน กับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ก่อนเกิดเหตุในคดีนี้ ราษฎรที่บุกรุกเข้าทำสวนยางในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันจำนวนหนึ่งต้องการจะตัดโค่นต้นยางพาราที่ถึงอายุออกขาย และปลูกต้นยางพาราใหม่ทดแทนการขายไม้ยางพาราเป็นจำนวนหลายร้อยไร่ จะได้เงินจำนวนมหาศาล แต่ราษฎรไม่สามารถทำได้ เพราะผิดกฎหมาย จึงมีราษฎรกลุ่มหนึ่งจำนวน 12 ราย รวมทั้งตัวผู้ต้องหาที่ 1 ด้วย ไปยื่นขอรับทุนจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสตูล โดยเข้าใจว่าถ้ากองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางออกหนังสือรับรองให้ก็จะได้รับสิทธิเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่เขตอุทยานได้ ซึ่งทางสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางอำเภอเมืองจังหวัดสตูล โดยนายวินิจ จิระรัตน์ ได้ออกหนังสือรับรองให้ผู้ต้องหาที่ 1 กับพวก โดยแจ้งให้ผู้ขอไปรับ

หนังสือรับรองในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ที่สำนักงานกองทุนฯ ในระหว่างนั้นผู้ต้องหาที่ 1 ได้ขอถ่ายหนังสือรับรองเอกสารดังกล่าวมาก่อน เพื่อแสดงกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ พร้อมกับลงมือตัดโค่นต้นยางพาราในส่วนของตนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ได้ชักชวนท่อนไม้ยางพาราออกมาส่งให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ ผู้กล่าวหาที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบันทราบ จึงได้ไปห้ามปรามผู้ต้องหาที่ 1 หยุดการกระทำดังกล่าว ต่อมาผู้กล่าวหาที่ 1 ได้รับทราบถึงการออกหนังสือรับรองจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางให้กับผู้ต้องหาที่ 1 กับพวก จึงได้ประสานไปยังสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ผ่านทางนายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด เรื่องการออกหนังสือรับรองดังกล่าวว่ากระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทางกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ได้ยอมรับในความผิดพลาด และประกาศแจ้งยกเลิกการออกหนังสือรับรองให้ผู้ต้องหาที่ 1 กับพวกทราบ ผู้ต้องหาที่ 1 ไม่พอใจทางเจ้าหน้าที่อุทยาน จึงได้ร่วมกับราษฎรแกนนำคนอื่น ๆ วางแผนให้ราษฎรชุมนุมประท้วงขึ้น

เหตุการณ์ในระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมเจรจากับคณะของรองผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่นั้น กลุ่มผู้ชุมนุมได้กำหนดตัวบุคคลและแบ่งหน้าที่กันทำคือ กลุ่มที่มีหน้าที่เจรจาและกลุ่มที่มีลักษณะเป็นกองกำลังคุ้มกัน บุกรุกทำลาย โดยชุมนุมแบ่งกันเป็นกลุ่ม กลุ่มเจรจาคือผู้ต้องหาที่ 1 ที่ 4 ที่ 6 ที่ 10 ที่ 15 ที่ 22 และ ที่ 23 กลุ่มกำลังกลุ่มที่ 2 มีผู้ต้องหาที่ 2 ที่ 7 ที่ 8 ที่ 9 ที่ 11 ที่ 12 ที่ 13 ที่ 16 ที่ 17 ที่ 18 ที่ 19 ที่ 20 ที่ 21 ที่ 24 และที่ 26 กลุ่มกำลังกลุ่มที่ 3 มีผู้ต้องหาที่ 12 และที่ 25 กลุ่มประสานงานเดินไปเดินมา มีผู้ต้องหาที่ 2 ที่ 4 ที่ 13 ที่ 14 และที่ 15 กลุ่มที่ทำหน้าที่สกัดกั้นตั้งด่านตรวจรถ มีผู้ต้องหาที่ 3 ที่ 14

และที่ 26 ซึ่งในระหว่างนั้นได้เกิดเหตุการณ์สรุปได้ดังนี้ เกิดเหตุการณ์ตรวจค้นรถยนต์ของคณะครูที่ไปสัมมนาเมื่อขอลออกจากอุทยานทะเลบันเพื่อจะกลับบ้าน เหตุการณ์บังคับขู่เชิญให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ขับรถยนต์กระบะสี่ขาที่ขับตามคณะครูกลับเข้าไป เหตุการณ์ที่ตรวจค้นรถของผู้กล่าวหาที่ 17 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ แล้วบังคับให้กลับเข้าไปในเขตอุทยานฯ พร้อมร่วมกันใช้กำลังผลักรถยนต์ของทางราชการจนกระทั่งพลิกคว่ำลงข้างทาง เหตุการณ์ตัดฟัน และเผาต้นไม้ใบหญ้าข้างทาง เหตุการณ์ชุมนุมปิดถนน และโห่ร้องแสดงอาวูห เหตุการณ์แสดงอาการเคลื่อนไหวกำลังจะเข้าปะทะกับกำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการพูดตะโกนปลุกระดมกล่าวหาเจ้าหน้าที่บ้านเมือง

ต่อมาเมื่อเวลาประมาณ 20.00 น. เศษ กลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนกำลัง แสดงอาวูหมีดพร้า ไม้ท่อนคบบเพลิง น้ำมันเชื้อเพลิง บุกรุกเข้าปะทะกับกำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สกัดกั้นอยู่ที่ปากทางเข้าอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จนกำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ถอยร่นไป กลุ่มของผู้ชุมนุมจึงได้วางเพลิงเผาป่ามยามและพากันโห่ร้องบุกรุกเข้าไปทูป ทำลาย วางเพลิงเผาทรัพย์สิน โรงเรือน อาคารสถานที่ราชการ ยานพาหนะได้รับความเสียหาย และถือโอกาสลักทรัพย์ของผู้พักอาศัยในบ้านพักของทางอุทยานฯ ได้แก่ ทรัพย์สินของผู้กล่าวหาที่ 2 ที่ 7 ที่ 8 ที่ 9 ที่ 14 ที่ 20 รวมราคาทรัพย์สินที่ถูกลักไปเป็นเงิน 72,300 บาท หลังจากนั้นกลุ่มผู้ก่อความวุ่นวายก็ได้แยกย้ายกันไปทูปทำลายวางเพลิง เผาทรัพย์สิน อาคาร สำนักงาน โรงเรือนในเขตอุทยาน น้ำตกยาโรย ผาเดี่ยว และวังประจัน ได้รับความเสียหายทุกแห่ง รวมทรัพย์สินที่ถูกวางเพลิงในเขตอุทยานทุกแห่งเสียหายคิดเป็นเงินประมาณ 5,885,245 บาท และจากการปะทะกัน ทำให้ผู้กล่าวหาที่ 18 และผู้กล่าวหาที่ 19 ถูกทำร้ายมีบาดแผล แต่ไม่ถึงกับบาดเจ็บ

คดีนี้ตำรวจควนโดนได้ฟ้องศาล ศาลชั้นต้น ได้ตัดสินจำคุกจำเลย ที่ 1- 26 เป็นเวลา 1 ปี จำเลยทั้งหมดหนีคดี มีหมายจับอยู่ที่ตำรวจ

จากข้อมูลทั้งสามฝ่ายพบว่า สัมพันธภาพของชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อุทยานอยู่ในระดับที่ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากความล่าช้าของระบบราชการในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะความไม่ชัดเจนในเขตที่ทับซ้อนระหว่างที่ทำกินของชาวบ้านกับเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเรื่องนี้อาจจะพูดว่าเป็นความขัดแย้งที่เชื่อมโยงกับผลประโยชน์ และเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ เจ้าหน้าที่อุทยานมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตในการขออนุญาตสงเคราะห์การทำสวนยางให้แก่ชาวบ้านที่จะปลูกยางใหม่ ซึ่งนำไปสู่การเรียกร้องผลประโยชน์เพื่อตนเองได้ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกที่ไม่ยุติธรรม เพราะเขาอยู่อาศัยมาก่อนที่จะประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ไม่ยุติธรรมที่เจ้าหน้าที่เรียกร้องผลประโยชน์ และไม่ยุติธรรมที่เรื่อง

ผ่านมานับสิบปีแล้ว ตำรวจพื้นที่หลายครั้งแล้ว แต่รับรองสิทธิทำกินไม่ได้ เพราะความล่าช้าของระบบราชการ โดยความล่าช้านี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประโยชน์ แต่ชาวบ้านเสียประโยชน์ จึงทำให้เกิด “ความแค้นสะสม” ที่รอวันปะทุ ยิ่งได้ข้อมูลว่า เจ้าหน้าที่อุทยานซื้อที่ดินของชาวบ้าน แล้วสามารถไปออกเอกสารสิทธิได้ ทำให้ความแค้นเพิ่มยิ่งขึ้น

แนวทางที่เหมาะสมในการดูแลป่าไม้ : มุมมองของชาวบ้าน

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านถึงแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลป่าว่าใครควรรับผิดชอบ ชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 มองว่าควรให้เจ้าหน้าที่ประสานงานร่วมกับชุมชนในการดูแลรับผิดชอบ โดยอยู่ภายใต้นโยบายของรัฐ ซึ่งวิธีการนี้ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 84.5 มองว่าการบริหารป่าไม้ที่เจ้าหน้าที่ประสานงานร่วมกับชุมชนจะทำให้การบริหารทรัพยากรป่าไม้เกิดความยั่งยืน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ทักษะของชาวบ้านต่อแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลป่าในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันและในการดูแลป่าให้ยั่งยืน

ทักษะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แนวทางที่เหมาะสมในการดูแลป่าในอุทยานแห่งชาติทะเลบัน		
- การให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและจริงจัง	5	5.95
- ให้เจ้าหน้าที่ประสานงานกับชุมชนในการดูแล โดยอยู่ภายใต้นโยบายของรัฐ ให้ชุมชนประสานงานกับเจ้าหน้าที่	67	79.76
- การดูแล โดยชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ	7	8.33
- บริการจัดการโดยชุมชน ในการควบคุม ดูแล ป้องกันและฟื้นฟูป่า	1	1.19

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ทักษะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิธีการที่เหมาะสมในการดูแลป่าและทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน		
- การให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและจริงจัง	3	3.57
- ให้เจ้าหน้าที่ประสานงานกับชุมชนในการดูแล โดยอยู่ภายใต้นโยบายของรัฐ	71	84.52
- ให้ชุมชนประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในการดูแล โดยชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ	5	5.95
- บริหารจัดการโดยชุมชน ในการควบคุม ดูแล ปกป้องและฟื้นฟูป่า	5	5.95

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่ว ๆ ไปพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ ทะเลบัน เพียงแต่พื้นที่มาทับซ้อนกับที่ทำมาหากิน อยู่เดิมของชาวบ้าน ซึ่งรัฐน่าจะรับรองสิทธิทำกินของเขา เมื่อเขาเรียกร้องประเด็นนี้ ทางฝ่ายรัฐก็สัญญาว่าจะแก้ไขปัญหาให้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนานนับสิบปีก็ ไม่มีความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหา เหตุการณ์เผา อุทยานในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ทำให้ ชาวบ้านเกิดความคับแค้นใจสั่งสมมาเป็นเวลา ช้านาน ทำให้มีความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับความเป็น ธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

อภิปรายผลการวิจัย

กรณีความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านวังประจัน กับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ใน พ.ศ. 2541 ให้บทเรียนแก่ผู้ศึกษาเรื่องความขัดแย้งดังต่อไปนี้

1. มูลเหตุสำคัญของความขัดแย้ง มาจาก เรื่องผลประโยชน์ที่ก่อตัวมาประมาณสองทศวรรษ ตั้งแต่ก่อตั้งอุทยานแห่งชาติที่มาทับซ้อนกับที่ทำกิน ของชาวบ้าน โดยทางราชการแก้ไขปัญหาได้ช้ามาก ซึ่งผู้มีอำนาจแต่ละคนจะมาสัญญากับชาวบ้านว่าจะ แก้ไขปัญหาให้ แต่ก็ไม่มีใครมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา

อย่างจริงจัง เนื่องจากมีหลายขั้นตอนที่ต้องประสาน งานร่วมกันหลายฝ่ายในการแก้ไขปัญหา ทำให้ ชาวบ้านสรุปว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีความจริงจังและ จริงจังในการแก้ปัญหา

กรณีที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำ สวนยางได้ให้ทุนสงเคราะห์การทำสวนยางแก่ชาวบ้าน ที่จะปลูกยางใหม่ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งที่ต้องการ เอาชนะกัน สำหรับในมุมมองของชาวบ้านอยู่ในภาวะ ที่อดทนถึงที่สุดแล้ว โดยเฉพาะการมาเรียกร้อง ผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่อุทยานเพื่อรับการช่วยเหลือ จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ ประมาณ 4 เดือน จังหวัดสตูลได้ทำ จดหมายถึงกรมป่าไม้ให้พิจารณาตามหนังสือด่วนที่สุด ที่ สด 0011/12436 ลงวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2540 ที่จังหวัดสตูลส่งผลการสำรวจราษฎรผู้ต้องการจะ ขอรับทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราเพื่อปลูก ทดแทนยางเก่าในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ท้องที่ อำเภอควนโดน 303 ราย เนื้อที่ 5,613 ไร่ 2 งาน

ความล่าช้าของระบบราชการที่รวมศูนย์ อำนาจอยู่ในระดับกรม ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้การ แก้ไขปัญหาไม่ทันการณ์

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่อุทยาน และพนักงานสอบสวน ผู้วิจัยได้สรุปปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 เป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 เป็นความขัดแย้งขั้นพื้นฐาน ที่ประกาศเขตอุทยานไปทับซ้อนที่ดินถือครองของชาวบ้าน โดยการประกาศเขตที่ไม่รอบคอบ สํารวจไม่ถึง ทำให้เขตอุทยานไม่ชัดเจน หลังจากเหตุการณ์วิกฤตวันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ทางอุทยานได้กำหนดเขตใหม่แยกคนที่อยู่มาก่อน โดยอนุญาตให้สิทธิทำกิน ตอนนี้อยู่ระหว่างรอเอกสารที่รับรองสิทธิทำกิน ทำให้ชาวบ้านพอใจในระดับหนึ่ง

มิติที่ 2 เป็นความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ในช่วงวิกฤต พ.ศ. 2541 เจ้าหน้าที่อุทยานบางคนหาผลประโยชน์เรียกร้องเงินทองจากชาวบ้านที่จะขายไม้ยางพาราในเขตอุทยาน หากไม่จ่ายก็ไม่อนุญาตซึ่งชาวบ้านมองว่าไม่ยุติธรรม เพราะเป็นไม้ยางของเขาอุทยานมาประกาศทับที่เขาที่อยู่มาก่อน แทนที่จะช่วยแก้ไข ยืดหยุ่น กลับมาถือโอกาสหาผลประโยชน์ นอกจากนั้นการที่ชาวบ้านทราบว่าเจ้าหน้าที่อุทยานซื้อที่ ส.ค. 1 จากชาวบ้าน แล้วไปออกเอกสารสิทธิ น.ส. 3 ก. ได้ แต่ของชาวบ้านออกเอกสารสิทธิไม่ได้ อ้างว่าอยู่ในเขตอุทยาน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกที่ไม่ยุติธรรม

มิติที่ 3 เป็นความขัดแย้งของผู้มีอำนาจทางกฎหมายกับพลังของชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐมั่นใจว่าตนเองปราบปรามได้ เพราะมีกฎหมายที่ให้ความชอบธรรม มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ปกครอง และกำลังพลของอุทยานที่จะปราบปรามชาวบ้านได้ ส่วนชาวบ้านรวมตัวได้อย่างมั่นคง เพราะมีความเข้มแข็งของวัฒนธรรม ให้ความเคารพต่อผู้นำศาสนา (โต๊ะอิหม่าม) และกำนัน ซึ่งทั้ง 2 ท่านมีบทบาทสำคัญในการร่วมต่อสู้กับการเรียกร้องสิทธิทำกินมาตลอด

2. การแก้ไขข้อขัดแย้งที่กล้าเผชิญหน้ากับความจริงของคู่กรณี โดยเฉพาะการประชุม วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 เป็นตัวอย่างที่ดีมากในการแก้ปัญหาในสังคมภาคใต้ ที่มีวัฒนธรรมและค่านิยมยกย่องคนจริงคนกล้า และเปิดเผย ตรงไปตรงมา การประชุมวันนั้นอาจจะเรียกว่าเป็นการเผชิญหน้าของคู่กรณี ฝ่ายรัฐบาลมี ดร.ปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้ นายสรศักดิ์ สร้อยสนธิ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล เป็นตัวแทนหลัก สำหรับฝ่ายชาวบ้านนำโดย นายสมัย ละใบแฉะ กำนันตำบลวังประจัน นายหมัดโหด ละใบแฉะ อิหม่ามประจำมัสยิดวังประจัน นายสน ปะดุกา สมาชิกสภาจังหวัดสตูล โดยมีนายธานีนทร์ ใจสมุทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล เป็นผู้ใกล้ชิดที่สำคัญ

ความเป็นคนที่กล้าเผชิญหน้ากับความจริงของอธิบดีกรมป่าไม้ และความเป็นคนตรงไปตรงมาของอิหม่ามประจำมัสยิดวังประจัน กำนันตำบลวังประจัน และสมาชิกสภาจังหวัดสตูล ทำให้การประชุมวันนั้นเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย ทำให้การแก้ไขปัญหานั้นในระยะต่อมาเป็นไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะการที่รัฐบาลได้มีมติของคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ได้ให้คนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ ทำให้การแก้ไขต่าง ๆ ง่ายขึ้น

หลังจากเหตุการณ์ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบันถูกย้าย ระหว่าง พ.ศ. 2541 เปลี่ยนหัวหน้าอุทยานฯ ถึง 4 คน เพราะอยู่ในช่วงตั้งเครียด ไม่มีใครอยากเป็น แต่เมื่อหัวหน้าอุทยานฯ โดยเฉพาะ นายณรงพล หมึกทอง ที่รับตำแหน่งเมื่อปลาย พ.ศ. 2542 ได้ตระหนักถึงพลังชุมชน ให้เกียรติชุมชน มีปัญหาปรึกษา กับผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ปัญหาจึงเริ่มคลี่คลาย มีการประกาศของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ เห็นชอบให้เพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันบางส่วน จำนวน 886 แปลง 759 ราย เนื้อที่

8,732.56 ไร่ โดยให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 รัฐบาลได้นำนโยบาย “คนกับป่า” ให้กรมป่าไม้นำมาปฏิบัติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน โดยใช้ชื่อว่า “โครงการนำร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน” โดยเน้นการมีส่วนร่วมของราษฎรในชุมชนรอบ ๆ ทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะนโยบาย

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เกิดขึ้นหลาย ๆ พื้นที่คล้าย ๆ กันบริเวณอุทยานแห่งชาติทะเลบัน รัฐบาลควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนออกประกาศใช้โดยเร่งด่วน เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมบริหารจัดการป่าไม้ และเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น

ตามร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2540 ฉบับที่คณะรัฐมนตรีรับหลักการ ได้กำหนดให้ผู้แทนชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบลหรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ประสงค์จะจัดการป่าชุมชน อาจยื่นคำขอให้กำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าชุมชนได้ (มาตรา 14) โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบป่าชุมชนประจำจังหวัดเป็นผู้พิจารณาคำขอและตรวจสอบพื้นที่ป่าที่มีคำขอให้กำหนดเป็นป่าชุมชน พร้อมทั้งเสนอให้อธิบดีประกาศกำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าชุมชนและเสนอแต่งตั้ง ถอดถอนคณะกรรมการป่าชุมชน (มาตรา 13) โดยกระบวนการดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาการทับซ้อนที่ดินถือครองของชาวบ้าน และให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจดูแล อนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะมาตรา 28 ที่กำหนดให้คณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้ควบคุม กำกับ ดูแลการดำเนินการใด ๆ

ในป่าชุมชน เสนอแผนการจัดการป่าชุมชน พร้อมทั้งเสนอแต่งตั้งสมาชิกของชุมชนให้เป็นเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- เทต บอนพิน และคณะ แปลและเรียบเรียงโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. 2545. คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประจักษ์ นิยมคำ. 2547. รายงานผลการตรวจสอบการถือครองและรังวัดแปลงที่ดินของราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน. สตูล: อุทยานแห่งชาติทะเลบัน.
- พรนพ พุกกะพันธ์. 2542. การบริหารความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ โครงการพัฒนากลุ่มน้ำภาคเหนือ โดยองค์กรชุมชน. 2543. แนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2543. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2543. ธรรมนูญการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายสังคมและเศรษฐกิจ (ISEP) และสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. 2544. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุทยานแห่งชาติทะเลบัน. 2545. ข้อมูลความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน. สตูล.